

IEKŠĒJĀ AUDITA PADOME

SMILŠU IELĀ 1, RĪGĀ, LV-1919, TĀLRUNIS (371) 67083980, FAKSS (371) 67083924

RĪGĀ

01.06.2016. Nr. 15-1-03/39

Finanšu ministrijai

*Atzinums par Informatīvo ziņojumu
par iekšējā audita darbību
ministrijās un iestādēs 2015.gadā*

Iekšējā audita padome (turpmāk – Padome) atbilstoši Ministru kabineta 2010.gada 16.novembra noteikumu Nr.1047 „Iekšējā audita padomes nolikums” 2.2. apakšpunktam ir izvērtējusi Finanšu ministrijas sagatavoto informatīvo ziņojumu par iekšējā audita darbību ministrijās un iestādēs 2015. gadā un sniedz savu atzinumu.

Padome secina, ka Finanšu ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums par iekšējā audita darbību ministrijās un iestādēs 2015. gadā **kopumā sniedz pietiekamu informāciju** par iekšējā audita struktūrvienību darbību valsts pārvaldē.

Pamatojoties uz minētajā informatīvajā ziņojumā sniegto informāciju, ministriju un iestāžu 2015. gada iekšējā audita darbības rezultātiem, kā arī citu Padomes rīcībā esošo informāciju, Padome **akcentē** šādus iekšējā audita darbībai nozīmīgus jautājumus un problēmas:

1. Padome pozitīvi novērtē pieaugošo apjomu, kādā tiek auditētas pamatdarbības sistēmas, kas ir būtisks ieguldījums iestāžu darbības mērķu sasniegšanā. Vienlaikus joprojām 20% apmērā (2014.gadā – 26%) saglabājas to funkciju un uzdevumu apjoms, kas netiek auditēts ar tādu auditēšanas biežumu, kā tas ir noteikts normatīvajos aktos un izstrādātajā iekšējā audita stratēģijā, secīgi par to arī netiek sniegts auditoru viedoklis. Būtiski atzīmēt, ka 62% no minēto funkciju un uzdevumu nepietiekami auditētā apjoma aptver augstas un vidējas prioritātes jomas.

Padomes vērtējumā viens no būtiskiem izvērtējamiem jautājumiem situācijas uzlabošanai ir **audita resursu pietiekamība**. Papildus jau pieminētajiem aspektiem uz to, ka ministriju un iestāžu iekšējā audita struktūrvienību rīcībā, iespējams, nav pietiekamu cilvēkresursu audita stratēģijas īstenošanai, norāda:

- 1) audita gada plānu aktualizēšana vairāk kā reizi gadā, atliekot vai uz vēlāku periodu pārceļot sākotnēji iepļānotus auditus, no kuriem lielāko daļu veido augstas un vidējas prioritātes auditi;
- 2) darba plāna izpildes rādītāji, kas liecina, ka vidēji 30% no sākotnēji plānotā audita darba apjoma netiek izpildīti, tādējādi ietekmējot audita stratēģijas izpildi ilgākā termiņā;
- 3) 20% no audita resursiem tiek novirzīti citu, ar auditu nesaistītu, uzdevumu izpildei (piem. dienesta pārbaužu veikšana, disciplinārlietu izmeklēšana utml. darbībām).

Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnēs publiskās pārvaldes efektivizēšana, nodrošinot visu izvirzīto mērķu sasniegšanu, ir izvirzīta par prioritāti. Iekšējā audita nozīme iekšējās kontroles sistēmas darbības novērtēšanā ir **būtisks instruments ministriju un iestāžu vadībai**, lai uzlabotu iestāžu darbības efektivitāti, tāpēc Padome aicina kritiski izvērtēt, vai esošā iekšējā audita kapacitāte ministriju resoros ir pietiekama.

2. Padome arī atkārtoti vēlas vērst uzmanību uz to, ka iekšējā audita resursu nepietiekamība būtu izvērtējama arī no auditoru kvalifikācijas viedokļa, kur būtisks iemesls kvalificēto auditoru aizplūšanai no publiskā sektora ir nepietiekamais auditoru atalgojums. Padome atzinīgi novērtē Finanšu ministrijas vadības sniegto atbalstu atalgojuma pārskatīšanas jautājuma virzībā, tomēr vērš uzmanību uz to, ka, lai iekšējā audita darbības rezultātā tiktu atbilstoši novērtēta un efektīvi pilnveidota ministriju un iestāžu darbība, **iekšējo auditoru kompetencei un atalgojuma līmenim būtu jābūt līdzvērtīgam institūcijas pamatdarbības funkciju veicējiem**.
3. Vairāku ministriju iekšējā audita struktūrvienību darbinieki 2014.gadā ir ieguvuši valsts pārvaldes iekšējā audita sertifikātu un atsevišķās iestādēs sertificēto auditoru skaits ir salīdzinoši augsts (piemēram, Ārlietu ministrijā, Finanšu ministrijā, Satiksmes ministrijā, Valsts izglītības un attīstības aģentūrā, Valsts kasē un Valsts kancelejā), tomēr vidējais valsts pārvaldē sertificēto iekšējo auditoru īpatsvars joprojām ir zems (2015.gadā – 51%, 2014.gadā - 49%, 2013.gadā – 52%).

Padomes ieskatos jebkuram iekšējam auditoram divu gadu laikā kopš darba uzsākšanas valsts pārvaldē būtu jāiegūst valsts pārvaldes vai starptautiski atzīts iekšējā audita sertifikāts, turklāt nebūtu pieļaujams, ka iekšējā audita darbības kvalitātes uzraudzības pasākumus veic iekšējie auditori bez šādiem sertifikātiem.

Lai paaugstinātu iekšējo auditoru snieguma kvalitāti, Padome aicina Finanšu ministrijas vadību izvērtēt iespējas, kā **paaugstināt publiskā sektora auditoru motivāciju iegūt iekšējā audita sertifikātu**, tajā skaitā izvērtējot iespējas pārskatīt atlīdzības apmēru sertificētajiem auditoriem u.c. Vienlaikus aicinām arī turpināt darbu pie valsts pārvaldes iekšējā audita sertifikācijas sistēmas pilnveidošanas (piemēram, starptautiskā iekšējā

audita sertifikāta iegūšana latviešu valodā), lai celtu sertifikācijas nozīmi iekšējā audita darba kvalitātes nodrošināšanā.

4. Padome atzinīgi novērtē Finanšu ministrijas vadības sniegto atbalstu **Iekšējā audita plānošanas un uzraudzības informācijas sistēmas izveidei**, kas aptvertu arī būtiskos valsts pārvaldes iestāžu iekšējās kontroles sistēmas elementus (piemēram, procesu vadība, riska vadība, vienotā audita vide un kritēriji iekšējās kontroles sistēmas novērtēšanai u.c.) un sniegtu atbalstu ministriju un iestāžu vadībai darbības efektivizēšanai caur centralizētu plānošanu, vadību un uzraudzību. Tādējādi Padome aicina šo uzdevumu noteikt kā vienu no iekšējā audita prioritārajiem attīstības uzdevumiem, attiecīgi definējot rīcības plānu rīka ieviešanai un aprēķinot un budžetā ieplānojot tam nepieciešamo finansējumu. Padome arī apliecina savu gatavību piedalīties šāda rīka izstrādes konceptuālo prasību izstrādē.
5. Padome arī aicina pievērst uzmanību **risku vadības jautājuma sakārtošanai** valsts pārvaldei kopumā, jo ministriju un iestāžu vadībai ir atšķirīgas pieejas Ministru kabineta noteikto prasību ieviešanai praksē, kas izriet no atšķirīgām prasībām riska vadības brieduma līmenim. Ņemot vērā risku vadības tiešo ietekmi uz valsts pārvaldes darbības efektivizēšanu, Padome aicina gradēt prasības risku vadības sistēmas ieviešanai dažādām iestāžu grupām vai individuālām iestādēm un atbilstoši arī paaugstināt šo iestāžu kompetenci risku vadības jautājumos.
6. Padome arī atzinīgi novērtē Finanšu ministrijas veikto darbu ministriju un iestāžu iekšējā audita struktūrvienību darbības kvalitātes izvērtēšanā salīdzinošo pārbaužu ietvaros, kas ir viens no būtiskākajiem instrumentiem iekšējā audita darbības atbilstības un efektivitātes pilnveidošanai. Tomēr šādas ārējās pārbaudes ir salīdzinoši retas un starplaikos Padome aicina noteikt prasību veikt **ikgadēju pašvērtējumu ministriju un iestāžu iekšējā audita darbībai pēc vienotas metodikas**, kas līdzvērtīga salīdzinošo pārbaužu veikšanai, kā priekšnoteikumu audita efektivitātes pilnveidošanai un metodikas uzlabojumiem.
7. Izvērtējot ministriju un iestāžu 2015.gada iekšējā audita darbības rādītājus, Padome novēroja, ka salīdzinoši augsts ievieto iekšējā audita ieteikumu īpatsvars (2015.gadā – 86%, 2014.gadā – 83%), tomēr ir liels termiņā neieviesto ieteikumu skaits – 196, no kuriem 58 ir augstas prioritātes un 107 – vidējas prioritātes ieteikumi. Papildus tam, daļa no neizpildītajiem ieteikumiem nav iekļauti neieviesto ieteikumu skaitā, jo tiem ir pārcelts ieviešanas termiņš. Termiņa pārcelšanai nevajadzētu ietekmēt to, ka vadībai tiek regulāri sniegta informācija par neieviestiem būtiskas prioritātes ieteikumiem. Padome jau 2014.gadā ir aicinājusi Finanšu ministriju pilnveidot iekšējā audita gada pārskata izstrādes metodiku attiecībā uz ieteikumu ieviešanas statusu ieteikumiem ar pārceltu ieviešanas termiņu, tomēr aicina Finanšu ministrijas vadību arī **pastiprināt ministriju un**

iestāžu vadības atbildību augstas un vidējas prioritātes ieteikumu savlaicīgas ieviešanas nodrošināšanai.

8. 2015.gadā 86 ministrijās un iestādēs tika veikti Ministru kabineta noteiktās auditējamās prioritātes auditi attiecībā uz informāciju sistēmu pārvaldību un atbilstību drošības prasībām, kā rezultātā būtiski uzlabojumi nepieciešami 61% auditēto iestāžu un par neefektīvu atzīta informāciju sistēmu pārvaldības prakse 1% auditēto iestāžu. Ņemot vērā informāciju sistēmu un tajos uzkrāto datu drošības būtisko nozīmi ministriju un iestāžu darbībā, Padome aicina pievērst īpašu uzmanību šo **prioritātes auditu rezultātā sniegto augstas un vidējas prioritātes ieteikumu savlaicīgai ieviešanai.**
9. 2015.gadā turpināja palielināties ministriju un iestāžu pamatdarbības sistēmu auditu īpatsvars (2014.gadā - 55%, 2013.gadā – 53%, 2015.gadā – 57%), tomēr Padome atkārtoti aicina arī turpmākajos gados nodrošināt pamatdarbības sistēmu auditu īpatsvaru vismaz 60% apmērā.

2015.gada aprīlī Padome izvērtēja un sniedza atzinumus par 13 ministriju, astoņu to padotības iestāžu, Valsts Kancelejas, Sabiedrības integrācijas fonda un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja iekšējā audita struktūrvienību 2015. gada darbības pārskatiem. Padome uzskata, ka 2015.gadā **būtiski trūkumi pastāv** Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja iekšējā audita struktūrvienības darbībā un ir aicinājusi šī biroja vadību sagatavot rīcības plānu situācijas sakārtošanai un Finanšu ministriju veikt šajā birojā ārpuskārtas salīdzinošo pārbaudi.

Pamatojoties uz Ministriju un iestāžu iekšējā audita struktūrvienību 2015. gada darbības pārskatu izvērtējumu, kopumā Padome secina, ka ministriju un iestāžu iekšējā audita struktūrvienību 2015. gada darbības pārskati liecina par iekšējo auditoru sekmīgu darbību, kas vērsta uz iekšējās kontroles sistēmas novērtēšanu un pilnveidošanu.

Vienlaikus savos atzinumos Padome akcentē šādus nepieciešamos uzlabojumus:

1. Izskatot sagatavotos plānus par 2016.gadu Padome secināja, ka būtu ieteicams papildināt metodiskos norādījumus, nosakot vienotas vadlīnijas, kādā pamatojama un atspoguļojama gada plānos **ārpalpojumu izmantošana iekšējā auditā**, jo iestādes šobrīd izmanto dažādu pieeju un plānos sniegtā informācija, kā arī lēmuma pieņemšanā izmantotais pamatojums bieži ir nepietiekams, lai objektīvi izvērtētu ārpalpojumu izmantošanas lietderību.
2. Lai kompensētu iekšējā audita kompetences vai resursu nepietiekamību var tikt izmantoti **ārpalpojumi**. Padome kopumā atzinīgi vērtē ārpalpojumu izmantošanu, jo pārsvarā gadījumos tā palīdz uzlabot iekšējā audita struktūrvienības sniegtos pakalpojumus. Tomēr Padomes ieskatā, primāri, ārpalpojumi būtu izmantojami, ja iekšējā audita struktūrvienībai nav pieejami resursi ar pietiekamu kompetenci attiecīgā audita veikšanai

un nav lietderīga iekšējo resursu specializēšana auditējamajā jomā. Sekundāri, atsevišķos gadījumos ārpalpojumu izmantošana būtu pieļaujama iekšējo resursu nepieejamības vai īslaicīgas kapacitātes trūkuma gadījumā. Tomēr, ja esošā kontroļu vide un veicamo auditu apjoms regulāri pārsniedz iekšējā audita struktūrvienības kapacitāti, tad iestādei būtu vairāk jādomā par iekšējā audita struktūrvienības kapacitātes celšanu nevis regulāru ārpalpojumu izmantošanu.

3. Padome arī uzskata, ka iekšējos auditus iestādēs ārpalpojumu izmantošanas gadījumā būtu vairāk ieteicams veikt sadarbības (*co-sourcing*), nevis pilna pakalpojuma iepirkuma (*outsourcing*) veidā, iekšējā audita struktūrvienībai saglabājot pilnu kontroli pār audita procesa vadību un metodoloģiju un ārējos resursus piesaistot vairāk kā ekspertus konkrēto iekšējā audita pārbaūžu veikšanai. Saskaņā ar šo pieeju iestādes, veidojot savus auditu plānus, norādītu pilnu plānoto audita apjomu dienās un plānoto audita apjoma daļu, kura nodrošināšanai plānots piesaistīt ārpalpojumu. Attiecīgi iestādes vadība tad varētu pieņemt izsvērtāku lēmumu par nepieciešamību izmantot **ārpalpojumus ilgtermiņā**.
4. Padome arī ierosina izvērtēt iespēju **iekļaut iekšējā audita pakalpojumus Elektronisko Iepirkumu Sistēmā (EIS)**, īpaši tādām jomām, kurās iestādēm biežāk trūkst kompetentu iekšējo auditoru, tādējādi atvieglojot iestādēm iekšējā audita ārpalpojumu izmantošanu un izmaksu plānošanu.

Priekšsēdētāja

L.Sīle

silelinda@gmail.com

L. Sīle
tālr. 29248167